

Ислом аниқлик дини, гумон дини эмас

11:09 / 04.02.2020 2446

Ислом кишиларни илмга чақириш билан кифояланиб қолган эмас. Балки ақлий ва фикрий ҳаракатсизликнинг олдини олиш асосларини кишиларга кўрсатган. Бу қуйидаги нарсаларда аён бўлади:

Ислом далил ва ҳужжат динидир.

Илм бирор нарсани ҳужжат ва аниқ далил билан боғламагунча, уни ҳақиқат деб тан олмайди. Қуръон ҳам мусулмонларга далилсиз нарсани қабул қилмасликни буюради.

Аллоҳ таоло Бақара сурасида марҳамат қилади:

نَصْرِيْ أَوْ هُوْدًا كَانَ مِنْ إِلَّا الْجَنَّةَ يَدْخُلُ لَنْ وَقَالُوا

صَدَقِينَ ﴿١١١﴾ كُنْتُمْ إِنْ بُرْهَنْكُمْ هَاتُوا قُلْ أَمَانِيَهُمْ تِلْكَ

«Ва улар: «Жаннатга яҳудий ва насронийлардан бошқа ҳеч ким кирмайди», дедилар. Бу уларнинг хом хаёлларидир. «Агар ростгўй бўлсангиз, ҳужжатингизни келтиринг», деб айт» (111-оят).

Бир нарсага далил ва ҳужжат бўлмаса, ишониб бўлмайди. Бошқаларга тақлид қилиб, ширк эътиқодида бўлганларни Аллоҳ сўроқ қилади.

Аллоҳ таоло Муминун сурасида марҳамат қилади: :

بُرْهَانَ لَأَخْرَإِلَهُاللَّهِ مَعِ يَدْعُ وَمَنْ

الْكَافِرُونَ يُفْلِحُ لِأِنَّهُ رَبِّهِ عِنْدَ حِسَابِهِ فَإِنَّمَا بِهِ لَهُ ١١٧

«Ким Аллоҳ билан бирга бошқа илоҳга илтижо қилса, бу хусусда ҳеч бир далили йўқдир. Бас, унинг ҳисоби фақат Роббининг ҳузуридадир. Албатта, кофирлар нажот топмаслар» (117-оят).

Намл сурасидаги оятда таоло Аллоҳ мушриклардан бут ва санамларга ибодат қилмасликлари учун далил ва ҳужжат талаб қилади.

هَاتُوا قُلُوبَ اللَّهِ مَعَ آئِلِهِ وَالْأَرْضِ السَّمَاءِ مِّنْ يَّرْزُقُكُمْ وَمَنْ يُعِيدُهُ ثُمَّ الْخَلْقَ يَبْدُوا أَمَّنْ

صَدِقِينَ كُنْتُمْ إِنْ بُرْهَانَكُمْ ٦٤

«Ёки аввал бошдан яратадиган, сўнгра яна қайтадан яратадиган ва сизларни осмонлару ердан ризқлантирадиган зот яхшими? Аллоҳ билан бирга бошқа илоҳ борми?! «Агар ростгўй бўлсангиз, ҳужжатингизни келтиринг», дегин» (64-оят).

Мана шу оятлардан равшан кўришиб турибдики, ҳар кимсанинг айтган гапига далили бўлиши керак. Кимки унинг гапини эшитса, далил сўрасин. Далил бўлмаса, қабул қилмасин.

Ислом аниқлик дини, гумон дини эмас.

Илм доимо мавҳум нарсани аниқ деб айтишдан қайтаради. Гумонни рост дейиш тўғри эмас. Бир масала тўғри ёки нотўғри эканлигини билиш учун унинг ҳужжати кучига қаралади, агар ҳужжати кучли бўлса, масала ҳақиқат, ҳужжат кучли бўлмаса, масала гумон. Мана шу илмий фарқлаш Қуръон таълимотларига ҳам тўғри келади. Қуръон гумон ва хаёлий нарсалардан эҳтиёт бўлишга чақиради. Чунки, улар одамларни адаштириб, эътиқодини бузади.

Қуръони Каримнинг Анъом сурасида айтилади:

الظَّنَّ إِلَّا يَتَّبِعُونَ إِنَّ اللَّهَ سَبِيلٍ عَنِ يُضِلُّوكَ الْأَرْضِ فِي مَنْ أَكْثَرُ تُطَعَّ وَإِنْ

يَخْرُصُونَ إِلَّا هُمْ وَإِنْ ۱۱۶

«Ва агар ер юзидагиларнинг кўпларига итоат қилсанг, сени Аллоҳнинг йўлидан адаштирадилар. Улар гумондан бошқага эргашмаслар. Улар тахмин қиларлар, холос» (116-оят).

Шу маънода Юнус сурасида шундай дейилган:

شَيْئًا الْحَقِّ مِنْ يُغْنِي لَّا الظَّنَّ إِنَّ ظَنَّائِلَا أَكْثَرُهُمْ يَبِيعُ وَمَا

«Уларнинг кўплари гумонга эргашадилар, холос. Албатта, гумон ҳақ ўрнида ҳеч нарса бў-ла олмас» (36-оят).

Қуръон ҳақиқий илмий нарсаларга суянишга, гумон ва хаёллардан узоқда бўлишга буюради ва гумонга эргашганларнинг ҳоли ёмон бўлишини айтиб ўтади.

Аллоҳ таоло Рум сурасида марҳамат қилади:

عَلِمَ بغيرِ أهواءهم ظلموا الذين اتبع بل

«Йўқ!!! Зулм қилганлар илмсиз равишда ҳавойи нафсларига эргашдилар, холос» (29-оят).

Қуръон Жосия сурасида даҳрийларни ҳам «гумонга суяниб иш тутадилар» деб танқид қилади:

هُمَّ إِنَّ عِلْمٍ مِنْ بَدَلِكَ لَهُمْ وَمَا الدَّهْرُ إِلَّا يَهْلِكُنَا وَمَا وَنَحْيَا نَمُوتُ الدُّنْيَا حَيَاتُنَا إِلَّا هِيَ مَا وَقَالُوا

يَظُنُّونَ إِلَّا ٢٤

«Улар: «У(хаёт) фақат бу дунёдаги ҳаётимиздир. Ўламиз, тириламиз, бизни фақат замон ҳалок қилади», дерлар. Уларнинг бу ҳақда илмлари йўқ. Улар фақат гумон қиладилар, холос» (24-оят).

Аллоҳ мусулмонларга илмий асосда иш олиб боришни кўрсатиб, Исро сурасида шундай дейди:

عَنْهُ كَانَ أَوْلِيَّكَ كُلُّ وَالْفُؤَادِ وَالْبَصَرَ السَّمْعَ إِنَّ عِلْمٌ بِهِ لَكَ لَيْسَ مَا نَقَفُ وَلَا

مَسْئُولًا ٣٦

«Ўзинг билмаган нарсага эргашма! Албатта, қулоқ, кўз ва дил-ана ўшалар, масъулдирлар» (36-оят).

Оятнинг маъноси шуки, ўзинг аниқ билмасанг, сенга айтиладиган турли-туман нарсаларга эргашма. Чунки, инсон қиёмат кунида қулоғи эшитган, кўзи кўрган, қалби жо қилган барча нарсалар ҳақидаги сўроқларга жавоб бериши керак. Биз эслаб ўтган оятларнинг барчаси ишнинг асоси аниқ, собит, илмий равишда бўлиши зарурлигини, гумон ва турли фикрлар бўлмаслигини англатади.

«Олам ва одам, дин ва илм» китоби асосида тайёрланди